

tekinthetjük: a fogalomgyarapítást, a tanulás mélységét, a demokratikus vezetést, a gazdag tevékenységrendszerrel, az egyéni különbségek figyelembevételét, a szociális interakciók gyakorlását, a gyermekek önbecsülését, az egyéni fejlődés és a véleménykülönbségek felismerését, az integráció megvalósítását a tantervi tartalmakban, a tanulói kérdések aktivizáló jellegű és a tanulói műhelyek kialakítását.

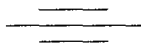
Legyen helye az osztályban az improvizációnak, a beszélgetésnek, a különböző ötleteknek, a szabadságnak. Hagyjuk, hogy beszéljenek a tanulók magukról, életükről, élményeiről, otthoni és iskolai problémáikról.

Az iskolában használt tájékoztató füzetekről is véleményt alkottak, ezek örömet, szomorúságot, mérget és fájdalmat sugároznak. Ezek a füzetek haditudósítások: „*nem tanul, nem figyel, zavarja az órát, durva, verekedett, beszél, pakol, zajong, néz a levegőbe, ásítzik, – kérem, figyelmeztessék otthon! Otthon is tanítsák a gyereket!*” Minderre érzékenyen reagál a szülő, de a különböző reakciókra változik a gyermek ambíciója is.

Való igaz az is, hogy a tanár felkészül az órára, de a váratlan helyzetekre nem. Erre a legjobb metodikákat javasolják tanítványaink: a tanév elején határozzuk meg az egyszerű szabályokat, a tanulók írják le a házirendet és a törvényeket, kerüljük a szükségtelen konfliktusokat, a megszegénytést, a vitákat, a negatív szabályokat. Mindig dialógusra törekedjünk, személyes legyen a kapcsolat és stresszkerülő.

Tanulóink átélik a tanári stresszt és annak hatásait. A stresszélmény hatására csökken a teljesítmény, megjelenik a tanári munkában a szigorúság, a cinizmus, a depresszió, a negatív értékelés, a több büntetés és a kevesebb dicséret. A pedagógusok között a feszültség forrásai: a megbecsülés hiánya, a túlterhelés, a hiányos munkafeltételek, a tanulók közönye, a tantestület légköre, az igazgató vezetési stílusa. Ellenhatásként jelentkezik a tanárok fásultsága, közönye, a különböző betegségek megjelenése.

Mindezek arra intenek, hogy elismerő, erőszakmentes nevelés, elismerő erőszakmentes emberiséget nevel, amely a belső motivációs rendszeren keresztül építi ki az önfegyelmet.

DR. LÉGRÁDI LÁSZLÓ
Irányítástechnikai Szakközépiskola
Fűzfőgyártelep

Fegyelmezés és nevelés

A fegyelmezés és nevelés között nagy különbség van. A fegyelmezés célja, hogy szabályozza a gyermek magatartását, míg a nevelés főképp az erkölcsiséggel foglalkozik. Az erkölcsiséget szavakkal és példamutatással lehet elsősorban megtanítani. A gyermeket erkölcsiségre fegyelmezni nem lehet. Meg kell érteni vele, hogy mi a jó, és mi a rossz, el kell érni, hogy a jóhoz érzelmileg kötődjön, és a rosszat elutasítsa. A fegyelmezés eszközeivel ezt lehetetlen elérni. Itt követik el a szülők a legtöbb hibát, arra kárhoztatva gyermekeiket, hogy fellázadjanak a jó és a rossz fogalmának otthon tanult értelmezése ellen. Túl gyakran esnek a szülők abba a hibába is, hogy példamutatással történő nevelés helyett fegyelmezik gyermekeiket.

Ha a gyermeket helytelen okból és helytelen körülmények között büntetik, fellázad. A helyes magatartást be kell mutatni, meg kell élni a gyermek előtt, hogy megérthesse és utánozhassa. Nehéz a gyermeket a jó és rossz fogalmára nevelni, ha a szülő vagy a tanár cselekedetei és szavai nem fedik egymást.

A rossz viselkedés okai: A gyermek fejlődése az otthoni környezeten és nevelésen kívül az öröklött tulajdonságoktól is függ. Mindezek befolyásolják, hogy könnyen vagy nehezen nevelhető a gyermek. Ez pedig hatással van arra, hogyan bánik a szülő gyermekével. De bármilyen tulajdonságokkal is születik egy gyermek, az anyai bánásmód meghatározza, hogy milyenné válik. Veszélyesített tulajdonságok: 1. Az aktivitási szint mint a motorikus tevékenység jellemzője. 2. A ritmikusság (rendszeresség, ill. rendszertelenség). Például a kiválasztás és alvás ciklusban. 3. Közeledés vagy visszahúzódás egy új ingerre adott reakció esetében. 4. Alkalmazkodási képesség egy új környezetben. 5. A reakció erőssége: a hangulat kifejezésére felhasznált energia. 6. Érzékenységi küszöb, az a legkisebb inger, mely reakciót vált ki a csecsemőből. 7. Kedélyállapot: barátságos vagy barátságtalan. 8. Befolyásolhatóság, a környezeti hatások keltette változást jelenti. 9. A figyelem összpontosítása és kitartása: mennyi ideig képes a gyermek ugyanazt a tevékenységet folytatni, az adódó akadályokat leküzdve. A 3., 4., 5. és 7. pontokban foglaltak határozzák meg, hogy könnyen vagy nehezen kezelhető lesz-e a gyermek.

A nehezen nevelhető gyermekek több szeretetet igényelnek. Sajnálatos módon éppen ezek kapnak kevesebb gyengédséget. A nehezen nevelhető gyermekek a nehéz csecsemők, könnyen nevelhetők a könnyű csecsemők. Az anyák lehetnek gondoskodók vagy nem gondoskodók. Legszerencsésebb eset, ha a gondoskodó anyának van könnyű csecsemője. Ezek a gyerekek minden nehézség nélkül, jól fejlődnek. Ha a gondoskodó anya nehéz csecsemőt nevel, akkor vannak nehézségei, de túlnyomórészt pozitív helyzet fog kialakulni. A szeretetteljes légkörben ezek a gyerekek is jól fejlődnek. Ennél rosszabb a helyzet, ha a könnyű csecsemőnek nem gondoskodó anyja van. De legszerencsétlenebb, ha a nehéz csecsemőnek van nem gondoskodó anyja. Ezek az ún. veszélyeztetett gyermekek.

A fegyelmezés fajtái: A fegyelmezésnek alapvetően négy típusa létezik: 1. A totális tekintélyelvű, melynél a szülő vagy tanár teljes mértékben uralma alatt tartja a gyermeket anélkül, hogy közben élvezné szeretetüket. Ha a gyermek valami hibát követ el, akkor leszidják anélkül, hogy meghallgatnák, vagy tüstént fenyítést alkalmaznak. 2. A tekintélytisztelő fegyelmezés a feltétel nélküli szereteten és elfogadáson alapul, irányt mutat a gyermeknek, ha kell, kijavítja hibáit, mindezt gyengéden és megértéssel. 3. Az engedékeny módszerrel nevelt gyermek élvezi szülei szeretetét és törődését, de semmiféle útbaigazítást nem kap. A szülő mindent eltűr a gyermektől, semmiben nem igazítja ki, és nem mutat irányt neki. 4. A teljes elhanyagolás, amikor a szülők egyáltalán nem foglalkoznak a gyerekkel.

Nemrégiben egy tanulmány jelent meg Amerikában olyan fiatal felnőttekről, akiket a felsorolt négyféle fegyelmezési módszer valamelyikével neveltek. A tanulmány eredményeit az alábbi szempontok szerint osztályozták: 1. A szülőkkel és értékrendjükkel való azonosulás. 2. A szülők vallási meggyőződésének követése. 3. A társadalomellenes mozgalmakkal való azonosulás (tekintélyellenes magatartás). A kutatás eredményei alapján a tekintélytisztelő módszerrel nevelt gyermekek kerültek ki győztesen. Nekik sikerült azonosulni szüleik értékrendjével, még a kamaszkori lázadás éveiben is ragaszkodtak hozzá, és meggyőződéssel vallják szüleik hitét. Az utolsó helyre azok a felnőttek kerültek, akiket gyermekkorukban totális tekintélyelvű alapján fegyelmeztek. Összekuszált életű emberekké váltak. A második helyre az engedékeny módszer került, a harmadikra az elhanyagolás. A totális tekintélyelvűség tehát még az elhanyagolásnál is rosszabb.

Fegyelmezés szeretetből: A fegyelmezés azt jelenti, hogy a gyermeket úgy alakítjuk, hogy a társadalom hasznos tagja legyen. A fegyelmezés magában foglalja a kommunikáció alkalmazását, a példaadással való mintakép nyújtását, a kérést, az utasítást, a tanítást és végül a büntetést is. A helyes gondolkodásra és cselekvésre ösztönző útmutatás magasan felette kell hogy álljon a helytelen cselekedetért adott büntetésnek.

A fegyelmezés legfontosabb feltétele, hogy a gyermek érezze szülei szeretetét. Nem elég, ha a szülei szeretik, de a gyerek nem érzi. Szeretet nélkül fegyelmezési technikát alkalmazni értelmetlen és eredménytelen. Ha a gyermek bizonyos szülei szeretetében és feltétel nélküli elfogadásukban,

akkor azonosulni akar szüleivel, és ebben az esetben ellenállás nélkül fogadja el szülei utasítását. De ha ezt nem érzi, akkor nehezen tud azonosulni szülei értékrendjével, és ekkor nehezen nevelhető. Minél jobban tele van a gyermek érzelmi tankja, annál sikeresebb a fegyelmezés és fordítva.

Az ifjúsággal kapcsolatos országos méretű gondok (rossz tanulmányi eredmény, rossz magatartás, a tekintély elutasítása, érzelmi zavarok, alkohol, drog, bűnözés) többek között abban gyökereznek, hogy a gyermekek nem érzik a valódi szeretetet, elfogadást és törődést. A gyermek viselkedése folyton azt kutatja, hogy szeretik-e őt szülei. Az erre adott válasz határozza meg viselkedését, önbecsülését, érzelmvilágát, társkapcsolatait stb. Meglátszik a magatartásán, ha érzelmi világa gazdag. De ha a gyermek nem érzi a szeretetet, akkor még erősebben ismétli a kérdést (szeretsz-e) magatartásával. Ez a magatartás azonban már negatív, mert el van keseredve a szeretethiány miatt.

Ha a gyermek viselkedése rossz, akkor a szülőknek fel kell tenni magában a kérdést, hogy mire van szüksége a gyerekeknek. Ehelyett legtöbbször a szülők (és a tanár is) a gyermek magatartását büntetéssel akarják megjavítani. Mindaddig, míg érzelmi éhségét nem csillapították, nem szabad magatartását kifogásolni.

Az önfegyelem és fajtái: A gyermeket a szülei, a tanár azért fegyelmezik, hogy megtanulja a fegyelmet, és a kamaszkor önálló sodási törekvéseivel lassanként megtanulja önmagát fegyelmezni. A fegyelem ma azért nem népszerű, mert összeszedettséget igényel. Pedig fegyelem nélkül a világ a káosz felé tart. A szülő, tanár miközben fegyelemre tanít, szükséges, hogy önmagát fegyelmezze. Enélkül rossz példát mutat, és fegyelmezése hatástalan lesz. A ráutaltság, a felelősségtudat és engedelmisség együtt jelenti a fegyelmet. A fegyelem kiterjed önmagunkra, teendőinkre, tulajdonunkra és a másokkal való viselkedésre.

A test fegyelme: Gazdag országokban a táplálkozás fegyelem kérdése. Ez fizikai visszafogottságot követel. Nemcsak az a baj, hogy túl sokat eszünk, hanem az is, hogy nem azt esszük, amit kellene. A falánkság az egyik leggyakoribb modern bűn, amit az emberek hallgatólagosan elfogadnak. A fegyelmezés első lépése, hogy el kell ismerni a túlsúlyt, ha van, és a falánkságot, mint annak okát. Majd következnek a fogyókúra, bizonyos ételekről való lemondás.

A sport fegyelme: Különösen a versenysport kíván sok fegyelmezést. Megköveteli az akarat megnevelését, az energia megfelelő koncentrációját és bevetését, a rendszeres felkészülést, kitartást, a kimerülést és sérülések elviselését, a képességek feletti uralmat, a szabályok elfogadását és betartását, a lemondást, a szolidaritás szellemét, az elszántságot, a győzelem, ill. a vereség elfogadását stb. Ezen követelmények egy részére mindenkinek szüksége van, aki rendszeresen sportol.

Szexuális önfegyelem: Azt jelenti, hogy nem a kényszerítő erők uralkodnak rajtunk, hanem megfordítva. A szexualitás erkölcsi szabályozás nélkül nemi betegségekhez, a családi élet felbomlásához és boldogtalansághoz vezet. Egy rádióhír szerint Oroszországban, ahol közel 80 éve nincs erkölcsi szabályozás, az utóbbi 8 évben negyvenszeresére nőtt a vérbajos betegek száma.

A gondolatok fegyelme: A rendetlen gondolkodás rendetlen élethez vezet. Az élet egyszerűsítése a gondolkodás egyszerűsítésével kezdődik. A gondolkodás fárasztó, és ezt az ember szeretné elkerülni. Ha valamit végig akarunk gondolni, közben elkalandoznak gondolataink más téma felé, így nehéz egy adott tárgykörben maradni. Az idegösszeroppanás leggyakoribb oka az, hogy nem gyakoroljuk magunkat a koncentrációban. A gondolkodás mechanizmusa felett úgy szerezhetünk uralmat, hogy naponta néhány órát csendben koncentrálnunk. A semmire való gondolásnál rosszabb a rossz emlékekre vagy káros dolgokra való gondolás.

Az emberekkel való bánásmódunkat az határozza meg, hogy mit gondolunk róluk. Nem mindig jó, ha őszintén kimondjuk, amit gondolunk vagy érzünk. Ha az érzések és gondolatok önmagukban rosszak, nem lehet jó kimondva sem. A helytelen gondolatból és érzésből helytelen cselekedet lesz. Amit nézeteltérésnek nevezünk, az közelebbről megvizsgálva egyszerűen csak ellenzenv. A „nem értek egyet” gyakran nem jelent mást, mint „nem tetszik, amit mondasz”. Nincs határa az álokoskodásnak, mellyel a világot gondolkodást helyettesítjük.

Az érzések fegyelme: Azt jelenti, hogy nem az érzéseink irányítanak bennünket, hanem mi azokat. Őszintén be kell ismerni érzéseinket, és a negatívokat el kell utasítani. Érzéseink fegyelmzése nem más, mint reakcióink féken tartása.

A munka fegyelme: Azt jelenti, hogy lelkiismeretesen dolgozunk, mintha a magunkéban dolgoznánk. A fegyelem másik oldala, hogy korrupcióban nem veszünk részt. A pénzkereső munka mellett van az otthoni munka, a másokért végzett önzetlen munka, itt is helyt kell állni. Az unalom elkerülésére ajánlható módszer: mindig legyen 1. valami tennivalónk, 2. valaki, akit szerethetünk és 3. valami, amit várhatunk.

Az idő fegyelme: Elkésni bűn. Ha valakit megvárunk, az idejét lopjuk. Aki azt mondja, hogy nincs időm, az nem akar valamit. Az idő jó kihasználásához összeírjuk a teendőket, megtervezzük a szabadidőt is. Ha nem tervezzük meg tudatosan, akkor ezt az időt kitöltik mások. A probléma nem az, hogy kevés a szabadidő, hanem hogy túl sokat töltünk el belőle rosszul.

Az aggodalom a még be nem következett időre vonatkozó negatív érzés. Tervezhetünk holnapra, de aggodalom nélkül. Az aggodalom időpocsékolás, a bizalom ellentéte.

A tulajdon fegyelme: Az anyagi dolgokhoz való viszonyunkat jelenti. Más a takarékoság és más a megszállott gyűjtögetés. Nem helyes, ha a halmozás célunkká válik. Ugyanis ahol van a kincsünk, ott van a szívünk is. Ha az anyagiak foglalják el szívünket, nem marad hely a szellemiekre.

Mások iránti fegyelem: Elsősorban a tiszteletadást jelenti. A gyermekek adják meg a kellő tiszteletet a szülőknek, a tanároknak. Ezenkívül mindenkinek, hisz a tisztelet mindenkinek jár. A tiszteletadásra való képtelenség büszkeségből fakad. Feletteseink iránti tiszteletünk engedelmességben nyilvánul meg.

A nevelés szerepe: A társadalom boldogulásának egyik legfontosabb feltétele a jól nevelt ifjúság. Ha az ifjúságot nem neveljük, akkor képességeiket nem tudják kibontakoztatni, és nevelés nélkül az ifjúság egy része bűnözővé válik. Az embernevelés a gazdaság megjavításának is elsőrendű feltétele.

Az öröklött tulajdonságoknak ugyan nagyobb a befolyása, mint a nevelésnek, de ez nem csökkenti a nevelés fontosságát. A nevelésnek általában a középszerű tehetségekre van a legnagyobb befolyása. A valódi tehetség és a született gonoszság nehezen nevelhető. Mivel az emberek javarésze közepes tehetségű, a nevelés által a társadalom formálható. A lelkileg egészséges ember megfelelő neveléssel a társadalom hasznos tagjává válik.

Mi a baj a neveléssel? Helyes célokat és életfelfogást kellene tanítani az ifjúságnak. Ez azért is lenne fontos, mert a mai közfelfogás az élet és az igazi boldogság alapvető tanait támadta meg. A mai generációk úgy nőnek fel, hogy életcéljuk a pénz és az élvezetek hajszolása. Ez azonban mind az egyénre, mind a társadalomra nézve káros.

Amikor az ifjú kikerül az életbe, azt tapasztalja, hogy amire szüksége volna, azt nem tudja, és amit tanult, az semmire sem használható. Az iskolai foglalkozás középpontjában az erkölcsi nevelésnek kellene állni. A nevelés célját pontosan meg kellene határozni, mely a társadalom fejlődését szolgálja. Az olyan cél, mint az általános műveltség, tetszés szerint magyarázható és semmitmondó.

A társadalom bármiféle javításának alapja az ifjúság erkölcsi szintjének az emelése. Megfelelő nevelés nélkül a csintalan, majd neveletlen gyermekből gazember is válhat. A gonosz ember nagyobb veszély a társadalomra nézve, mint a fertőző betegség. Az erkölcs tanításának az volna a célja, hogy a fiatalok nagyobb erkölcsi erővel, érzelmi tőkével, erősebb akarral és nagyobb munkabírással és kedvvel induljanak az életnek.

Mind az intelligenciára, mind az erkölcsiségre szüksége van az ifjúságnak, bár a valódi intelligencia az erkölcsi törvények ismeretét és betartásának szándékát is tartalmazza. Társadalmi bajaink csak akkor fordulhatnak jobbra, ha nevelési irányelveink megváltoznak, ha az erényes életet állítjuk példaként, és nem a bűnös és hamis dolgokat. Az ifjúságba be kell oltani a tudást és az értékrendet. Az otthonnak és az iskolának együtt egy olyan alapot kellene adnia, mely megóvná a fiatalokat a meghasonulástól, és attól, hogy elrontsák az életüket.

Ki a felelős a nevelésért? Elsősorban a szülők, azután az iskola, majd a társadalom. A nevelés csak akkor lehet eredményes, ha az említett három fórum megközelítőleg egyforma elveket vall. A szülők ma nem fordítanak elég gondot gyermekük erkölcsi nevelésére. Ennek oka, hogy legtöbbjük maga sem kapott erkölcsi nevelést, így nem is tudja továbbadni. Van, aki mindent az iskolára hárít, és van, akinek nincs ideje a gyermekével foglalkozni. Először a szülőket kellene megtanítani a nevelés alapelemeire. Ugyanis a szülő nemcsak magának neveli gyermekét, hanem az egész társadalom számára. Ha gonosztevényt nevel, az a társadalom sérelmére történik. A gyerekek sokszor a szülői házból hozzák a hamis életelveket, a bűnöket és a bűnök hamis értékelését. Ezek ellen az iskola nehezen tudja felvenni a harcot.

Mivel a szülői ház nevelési biztonsága meglazult, az iskolának kellene fokozottabb mértékben nevelni. Sajnos, ez nem így van. Az ugyan öröndetes, hogy az oktatásügyi kormányzat be akarja vezetni az erkölcsstant az iskolákba, de jelenleg még nincs tantárgy erre. Az iskola ma elsősorban ismereteket közöl. Ezeket mindig lehet pótolni, de a jellem, az érzelem és akarat többnyire gyermekkorban fejlődik ki. Az oktatáspolitikának ebbe az irányba kellene megváltoznia.

A társadalom, az élet is nevel, többnyire hamis elvekre. A fiatalok előtt úgy tűnik, mintha a becsületes munka nem nyerné el a jutalmát, és ügyeskedéssel többre menne az ember. Úgy tűnik, mintha a bűn nem nyerné el büntetését és az erény a jutalmát. Ha a gyermek otthon és az iskolában nem kap megfelelő erkölcsi nevelést, akkor az élet csak elrontani tudja. Az élet bűnre is nevelhet, de csak azt, aki hagyja magát. A tévé az élet fő nevelési eszköze napjainkban. A bűnök fő propagálója, nem az erényeké. A trágár beszédet, az erőszakot, a házasságtörést, a paráznaságot, a lopást és hazugságot sugározza. Nem a bűn gyűlöletére tanít és nem az erény szeretetére.

Összefoglalás

A fegyelmezés a gyermek magatartását szabályozza, míg a nevelés az erkölcsiséggel foglalkozik. Az erkölcsiségre fegyelmezni nem lehet, ezt szavakkal és példaadással lehet megtanítani. Az otthon, a nevelés, a környezet és az öröklés alakítja ki a gyermek viselkedését. A szereteten és elfogadáson alapuló tekintélytisztelő fegyelmezés a legeredményesebb, és a szeretet nélküli totális tekintélyelvű fegyelmezés a legkárosabb. A szeretetből történő fegyelmezés azt jelenti, hogy csak akkor kifogásolhatjuk a gyermek helytelen viselkedését, ha szeretetéttségét már csillapítottuk, és érzelmi tankját megtöltöttük. A fegyelmezés célja többek között, hogy a gyermeket fokozatosan önfegyelemre tanítsa. Az önfegyelem kiterjed önmagunkra, teendőinkre, tulajdonunkra és a másokkal való viselkedésre is.

Az embernevelés a társadalom és a gazdaság megjavításának elsődrendű feltétele. Nevelés által a társadalom formálható. Helyes célokat és életfelfogást kellene tanítani az ifjúságnak, kijavítva a közfelfogás helytelenségeit. Társadalmi bajaink csak akkor fordulhatnak jobbra, ha nevelési irányelveink megváltoznak. A gyermekek neveléséért a szülők, az iskola és a társadalom felelős. A nevelés csak akkor lehet eredményes, ha ez a három fórum egyforma elveket vall. Jelenleg mindhárom fórum ezen a téren javításra szorul.

IRODALOM

1. Ross Campbell: How to Really Know Your Child, Victor Books, SP Publications Inc. Wheaton, Ill. 60187, USA, 1987; magyar fordítás: Szülői hivatás, Harmat Kiadói Alapítvány, Bp. 1997.
2. Ross Campbell: How to Really Love Your Child, Victor Books, SP Publications Inc., Wheaton, Ill. 60187, USA.; magyar fordítás: Életre szóló ajándék, Harmat Kiadói Alapítvány, Budapest 1997.
3. Elisabeth Elliot: Discipline: The Glad Surrender, Fleming H. Revell Co. USA; magyar fordítás: Fegyelem, JÓ Hír Alapítvány, Budapest 1991.